

5. Лимская декларация. Путь к достижению всеохватывающего и устойчивого промышленного развития [Электронный ресурс]: 15 Генеральная конференция ЮНИДО. Лима – Перу, 2-6 декабря 2013 г. – Режим доступа: http://www.unido.org/fileadmin/user_media_upgrade/Who_we_are/Structure/Polycymaking_Organs/Lima_Declaration_RU_web.pdf.

6. Меерсон Б. М. Лекции по истории западной цивилизации XX века [Электронный ресурс] / Б. М. Меерсон, Д. В. Прокусин. – Режим доступа: <http://www.sch57.msk.ru/collect/wst1.htm>

7. Модернизация экономики в странах СНГ: национальные, региональные и глобальные факторы [Электронный ресурс]: научный доклад / Отв. ред. Вардомский Л. Б. – М.: ИЭ РАН, 2008. – 78 с. – Режим доступа: <http://www.imepi-eurasia.ru/kalendar.php?id=357>

8. Наумова Н. Ф. Рецидивирующая модернизация в России: беда, вина или ресурс человечества? [Текст]: [Моногр.] / Н. Ф. Наумова; Ред. В. Н. Садовский, Ред. В. А. Ядов; РАН, Ин-т системного анализа. – Москва: Эдиториал УРСС, 1999. – 174 с.

9. Проблемы промышленности ЕС – 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://knowledge.allbest.ru/international/c-3c0b65625a2bc68b4d43b89521306c36.html>

10. Промислова політика як чинник післякризового відновлення економіки України [Електронний ресурс] – К.: НІСД, 2012. – 41 с. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/public/.../prompolitika.pdf.

11. Родионова И. А. Современные тенденции развития промышленности мира: Учебно-методическое пособие / И. А. Родионова, Т. В. Кокуйцева. – М.: Изд-во РУДН, 2012. – 60 с.

12. Сырмолов Д. Экономические реформы в Аргентине / Д. Сырмолов // Вопросы экономики. – 2000. – №9. – С.40-49.

13. Усатый П. С. Структурные сдвиги в региональной экономике [Электронный ресурс] / П. С. Усатый, О. С. Белокрылова. – Ростов н/Д.: Изд-во РГУ, 2003. – Режим доступа: <http://transeconom.boom.ru>

14. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка. Пер. с англ, под ред. В. А. Ядова. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 416 с.

15. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>

УДК 339.9

Бондарець М.В.,

кандидат економічних наук,

провідний науковий співробітник

ДУ «Інститут всевітньої історії НАН України»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

В статті розглянуто антикризові концепції та відповідні стратегії модернізації провідних країн та України. Акцентовано увагу на практичних стратегіях реформування соціально-економічного розвитку та дослідженні їх ефективності у практиці державного антикризового менеджменту. Доведено, що модернізація економіки України повинна відповідати пріоритетам концепцій сталого розвитку

Ключові слова: глобальна системна криза, модернізація, антикризова концепція, соціально-економічний розвиток, новий технологічний уклад.

Бондарець М.В. Особенности социально-экономической модернизации Украины в условиях кризиса. В статье рассмотрены антикризисные концепции и соответствующие стратегии модернизации ведущих стран и Украины. Акцентировано внимание на практических стратегиях реформирования социально-экономического развития и исследовании их эффективности в практике государственного менеджмента. Доказано, что модернизация экономики Украины должна отвечать приоритетам концепций устойчивого развития.

Ключевые слова: глобальный системный кризис, модернизация, антикризисная концепция, социально-экономическое развитие, новый технологический уклад.

Bondarets M.V. The peculiarities of social-economic modernization of Ukraine under the crisis conditions. In the article was coincided The anti-crisis conceptions and appropriate strategies of modernization of leading countries and Ukraine was investigated in the article. The attention on practical strategies of social-economic development and researching of their effectiveness in practice of government crisis management was accentuated. It is proved that modernization of the economy of Ukraine should answer the priorities and concepts of sustainable development.

Keywords: global systematic crisis, modernization, anti-crisis conception, social-economic development, new technological structure.

Після набуття незалежності в Україні фактично не було прийнято узгодженої концепції та відповідної стратегії національного розвитку, що призвело до відсутності ефективної державної соціально-економічної політики, відчуженню політичної еліти від інтересів суспільства, непрофесійності та корумпованості політиків, державних службовців та судової влади. Глобальна фінансова криза, яка розпочалася у 2008 р., та фактично на сьогодні є перманентною та системною, загострила проблему невідповідності соціально-економічної політики держави реаліям глобального розвитку. Ця проблема набула ще більшої актуальності у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями України, зворотна ринкова трансформація якої від тотально-державної економіки до ринкової економіки в результаті слабкого стратегічного менеджменту на рівні держави, регіонів і корпорацій, відкинула Україну з числа надрозвинутих індустріально-аграрних держав в число країн-деградантів, країни з найбільшим населенням в Європі. В умовах системної кризи Україна повинна здійснити стратегічний вибір на користь підвищення міжнародної конкурентоспроможності, збалансованого та сталого інноваційного розвитку, розробити власну концепцію антикризового соціально-економічного розвитку та модернізації економіки.

В умовах глобальної системної кризи провідні країни, країни, що розвиваються і є трансформаційними, та інші групи країн на державному рівні прагнуть розробити антикризову концепцію та стратегії її реалізації, що дозволить і в кризових умовах здійснювати, хоч і повільний, соціально-економічний розвиток. Особливістю сучасної кризи є те, що провідні та

транзитивні країни нерівномірно входять і виходять з системної кризи: транзитивні країни першими входять і останніми з неї виходять [2, с. 5].

Якщо намагатися спрогнозувати наслідки нової хвилі фінансово-економічної кризи для світової економіки, то ними можливо будуть: знецінення значної частки фінансового капіталу, девальвація долару і втрата їм положення єдиної світової резервної валюти, регіональна фрагментація світової валютно-фінансової системи [5]. Після структурної перебудови світової економіки на основі нового технологічного укладу відбуватиметься перетік фінансових коштів у виробництва та технології нового укладу. Для того, щоб відставання від світових лідерів не стало ще більшим, Україні в кризових умовах треба продовжувати структурне реформування та модернізацію економіки на основі стратегії довгострокового соціально-економічного розвитку.

Однією з головних стратегій (концептуальних положень), спрямованої на подолання системної фінансової кризи в Україні, має стати стратегія формування національної інвестиційної системи, яка повинна забезпечити фінансування позабюджетних державних цільових програм, кредитування перспективних підприємств промислової сфери та аграрного сектору, що опановують та втілюють технології і виробництва нового технологічного укладу. Для цього має бути створена система цільового управління грошевої пропозицією, при формуванні якої можна скористатися досвідом провідних та трансформаційних країн. Наприклад, через здійснення емісії під векселя виробничих підприємств шляхом рефінансування комерційних банків, як це відбувалось у післявоєнний період в країнах західної Європи, або у Китаї – емісії державних банків під узгоджені плани щодо модернізації виробничих підприємств. Можна також запозичити досвід фінансового планування Індії і провести емісію під пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку або досвід управління кредитними потоками Японії – для здійснення емісії під державні пріоритети.

Отже, в умовах кризи Україні необхідно сконцентрувати зусилля на розширенні внутрішнього ринку (над цією проблемою працює сьогодні Китай), структурній перебудові економіки на основі нового технологічного укладу, створенні самодостатньої інвестиційної системи, що має спиратися на внутрішні джерела грошевої пропозиції. При цьому необхідно стає формування державної соціально-економічної політики, спрямованої на фінансову підтримку пріоритетних галузей, малого підприємництва, стимулювання попиту на товари внутрішнього виробництва, створення системи рефінансування комерційних банків під кредитні зобов'язання виробничих підприємств.

При розгортанні нових сценаріїв системної глобальної кризи, соціально-економічний розвиток України залежатиме, як від зовнішніх факторів, так і від ефективної внутрішньої політики. При плануванні антикризової політики треба приділити особливу увагу подальшому розвитку інтелектуального потенціалу суспільства як головному фактору,

що визначатиме науково-технічний прогрес, та підвищенню якості людського капіталу, на розвиток якого в провідних країнах спрямовується значна частка національного доходу.

Для реалізації модернізаційної стратегії створення ядра нового технологічного укладу в Україні вже є наявними ряд важливих передумов, а саме: високий рівень освіти населення; розвинутий науково-технічний потенціал; значний кадровий потенціал в науково-технічній сфері; наявність власних передових наукових шкіл, унікальної науково-експериментальної бази; формування усталених наукових колективів, активна участь вітчизняних вчених у міжнародному науково-технічному співробітництві та інші. Для подальшої їхньої реалізації держава повинна сформувати і проводити ефективну науково-технічну, інституціональну, фінансову, інформаційну і структурну політику. Розглянемо ці складові окремо.

Науково-технічна політика держави включає вибір пріоритетів, розробку і реалізацію цільових програм для їх досягнення. Інституціональна політика полягає у створенні необхідних правових, організаційних і ціннісних структур, що підтримують інвестиційну активність та забезпечують сприятливі умови для нововведень. Для організації вітчизняного науково-виробничого потенціалу в конкурентоспроможні структури необхідно проводити активну державну політику підтримки формування високотехнологічних суб'єктів господарювання. Це потребує відновлення довгих технологічних ланцюгів з розробки та виробництва наукоємної продукції. Для вирішення даного завдання необхідно, з одного боку, здійснити возз'єднання технологічно спряжених виробництв, що були розірвані приватизацією або створити нові технологічні ланцюги, які були втрачені при розпаді союзу держави. З іншого боку, потрібно стимулювати розвиток нових наукоємних компаній, що є конкурентоспроможними, шляхом застосування різноманітних інструментів промислової політики: пільгових кредитів, державних закупівель, субсидування науково-дослідних робіт тощо.

До фінансових умов активізації розвитку науково-виробничого потенціалу, що має впливати держава, варто віднести: створення інститутів довгострокового кредитування розвитку виробництва та механізмів проектного фінансування перспективних, але ризикових науково-технічних проектів, звільнення інноваційної діяльності від оподаткування, активне державне стимулювання проривних напрямів НТП, що передбачає фінансування фундаментальних та часткове фінансування прикладних досліджень, венчурне фінансування новітніх розробок через різноманітні фінансові інституції.

Інформаційні передумови активізації науково-виробничого і інтелектуального потенціалу полягають у формуванні відкритої інформаційної інфраструктури, що забезпечує доступ до сучасних наукових знань та технічних досягнень, функціонуванні системи оцінки та вибору

пріоритетних напрямів НТП. Така система має допомагати як державі, так і приватним організаціям та громадянам у правильному визначенні перспективних напрямів розвитку з метою ефективного використання наявних ресурсів.

Важливою передумовою успішного подолання системної кризи має стати науково обґрунтована стратегія розвитку нового технологічного укладу, яка має поєднувати стратегію лідерства у тих напрямках, де український науково-промисловий комплекс має наукові та технологічні переваги, стратегію наздоганяючого розвитку у напрямках, де наявне відставання, та стратегію випереджаючого розвитку комерціалізації за іншими напрямками.

У більшості розвинутих та трансформаційних країн антикризова стратегія полягала у виділенні коштів на підтримку модернізації й інноваційної активності економіки. Так частка витрат на розвиток передових технологій з метою модернізації енергетичної, транспортної і житлово-комунальної інфраструктури в антикризовій програмі Кореї склала 80,5 %, в Китаї – 37,8%, в країнах ЄС – 58,7%, але в Росії – не більш як 1,5%, при тому, що у світі в цілому – 15,6% [3]. Згідно статистичних даних у 2012-2013 рр. в Україні витрати коштів державного бюджету на науково-технічну та інноваційну діяльність у відсотках до ВВП склало біля 0,33 %, тобто менше ніж 1% [1, с.111].

На сучасному етапі багато країн працюють над створенням нової моделі антикризового національного і глобального розвитку, головними рисами якої є усталеність, більш повна кореляція та врахування економічних, соціальних та екологічних факторів.

Переходячи до практичних завдань антикризової соціально-економічної модернізації України та запровадження відповідних реформ, треба зауважити, що це означає вирішення трьох взаємопов'язаних проблем, а саме: модернізації державної економічної політики, модернізації виробничо-технологічної бази економіки, модернізації системи соціального захисту населення [4].

Інструментом соціально-економічної модернізації є здійснення реформ, спрямованих на запровадження найбільш ефективних стратегій та механізмів управління соціально-економічними процесами в країні. При цьому безумовним імперативом має стати практична реалізація моделі сталого розвитку, що забезпечує інтегральне поєднання економічної ефективності, соціальної справедливості, ресурсної збалансованості та екобезпеки.

У соціальній сфері модернізація повинна закріплювати безумовне запровадження принципу формування соціальних зобов'язань держави в рамках бюджетних можливостей, а соціальна допомога має надаватися винятково на адресній основі, переважно у грошовій формі. Бенефіціарами такої допомоги мають бути лише домогосподарства, доходи яких є нижчими за встановлений рівень бідності. Ще одним кроком має стати упорядкування

категорій людей, що мають право на різного роду соціальні пільги, а це вимагає завершення формування реєстру пільговиків. Необхідно відмовитися від практики надання пільг за професійною ознакою, тоді як пільги мають надаватися лише за одним статусом пільговиків. Важливим завданням модернізації соціальної сфери є і продовження пенсійної реформи

Враховуючи досвід провідних країн, невідкладним практичним завданням модернізації екологічної сфери в Україні є вдосконалення інформаційних, інституціональних, правових, регуляторних та економічних механізмів екологічного управління та його інтеграція в усі сфери державної політики та господарювання. Одним з головних принципів, якого повинні дотримуватися суб'єкти виробничої діяльності є принцип – «забруднювач повинен платити», через що забруднення чи хвижацьке ставлення до природних ресурсів стає не вигідним за рахунок прогресивних штрафів та високих ставок за забруднення та природокористування. Для забезпечення модернізації екологічної сфери конче потрібна розробка концепції інтегрованого екологічного управління та власної моделі розвитку зеленої економіки України.

Виходячи із вищенаведеного, концептуальні засади антикризового розвитку та модернізації України полягають у випереджальному становленні базисних виробництв нового технологічного укладу, створенні його ядра і несучих галузей, що стане головним стрижнем концепції нової індустріалізації та дозволить забезпечити високі темпи соціально-економічного зростання. Ключовим фактором формування нового технологічного укладу має стати розвиток nano-, біо-, еко- та інформаційних технологій. Для цього державі необхідно сконцентрувати вкладення ресурсів в розвиток перспективних виробничо-технологічних комплексів нового технологічного укладу, що в свою чергу потребує створення системи цілеспрямованого управління фінансами, яка включає відповідні механізми грошево-кредитної, податково-бюджетної і валютної політики. Для досягнення синергетичного ефекту від втілення такої системи, потрібно забезпечити і комплексність формування виробничих кластерів нового технологічного укладу та погодження макроекономічної політики з пріоритетами довгострокового науково-економічного розвитку.

Використані джерела та література:

1. Аналітична довідка. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Київ, 2014. – 176 с. – Режим доступу: http://old.dkmr.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_%D0%B7%D0%B0_2013_%D1%81%D0%BE%D0%BA%D1%80_%D0%BE%D0%BA%2B.pdf

2. Білорус О. Г. Еволюція ролі транзитивних держав у світовій системі глобалізму / О. Г. Білорус // Економічний часопис – XXI. – 2012. – №11-12 (1). – С.3-6.

3. Глазьев С. Стратегия модернизации российской экономики в условиях мирового кризиса [Электронный ресурс] / С. Глазьев. – Режим доступа: <http://www.gidpark.ru/user/sergeyglasiev/article/85193><http://www.gidpark.ru/user/sergeyglasiev/article/85193>

4. Модернізація України: пріоритети реформ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zn.ua/articles/59771>

5. Провальное глобальное экономическое восстановление [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hvylya.org/analytics/economics/11569-provalnoe-globalnoe-ekonomicheskoe-vosstanovlenie.html>

УДК 339.92

Литвиненко В.М.,
*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»*

ВНЕСОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ПРОЦЕС МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Досліджено значущість діяльності транснаціональних корпорацій для розвитку національної економіки. Проаналізовано вплив транснаціональних корпорацій на модернізацію економіки через інвестиції в інновації.

Ключові слова: *транснаціональні корпорації, інноваційний розвиток, модернізація, інновації, інвестиції.*

Литвиненко В.Н. Вклад транснациональных корпораций в процесс модернизации национальной экономики. Исследована значимость деятельности транснациональных корпораций для развития национальной экономики. Проанализировано влияние транснациональных корпораций на модернизацию экономики через инвестиции в инновации.

Ключевые слова: *транснациональные корпорации, инновационное развитие, модернизация, инновации, инвестиции.*

Lytvyenko V.M. The contribution of transnational corporations in the process of modernization of the national economy. The importance of the activities of transnational corporations for the development of the national economy was investigated. The influence of transnational corporations on the modernization of the economy through investments in innovation was analyzed.

Keywords: *transnational corporations, innovative development, modernization, innovations, investments.*

Сучасний етап глобалізації світової економіки характеризується в тому числі підвищенням рівня інтернаціоналізації виробничої, науково-технічної і інвестиційної діяльності. Ці процеси сприяють прискоренню міжнародного обміну високими технологіями за рахунок розширення коопераційних і інвестиційних зв'язків у сфері НДДКР і орієнтації на виробництво